

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 12. februarja 1868. ~

Gospodarske stvari.

Skušnje z novo angleško pinjo.

V 50. listu so lani naznanile „Novice“ novo pinjo, ki jo je na Angleškem neki g. Klifton iznajdel. V onem listu so „Novice“ popisale pinjo, zraven popisa pa prinesle to-le njeno podobo:

Ta res prav čedna pinja je narejena iz cinka; tudi tolkač je iz cinka in skozi in skozi votel, zgorej pa ima lesen in tudi v sredi votel zamašek, v katerem je zaklopnica ali ventil iz gumilastika, ktera se odpira, da sapa v tolkač stopi in v mleko gré, potem pa se zapre, da sapa (zrak) ne more nazaj. To odpiranje in zapiranje zaklopnice se godi samo ob sebi, kakor delavec doli ali gori goni tolkač.

Delo gré prav lahko od rok; kakor se tolkač doli potisne, stopi sapa skozi votlo cev v mleko in tù loči maslene dele iz mleka, da se nareja sirovo maslo (puter).

Po mojih skušnjah s Kliftonovo pinjo najmanjše sorte, v katero smo dali 3 bokale in pol mleka, smo izvedeli to-le:

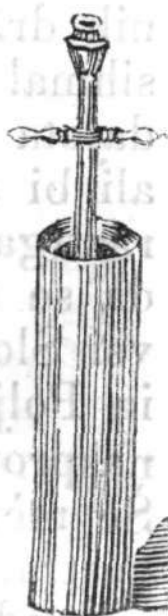
Iz smetane, z mleka posnete in ne segrete, se je v 15 minutah naredilo trdo, okusno, rumenkasto, na kratko rečeno, prav dobro sirovo maslo.

Iz mleka, pred 8 urami namolzenega pa tudi ne segretega, se je naredilo nekoliko kasneje (v 20 minutah) sirovo maslo; al to je bilo mehko, belo, drobtinčasto. Iz 3 bokalov in pol se je naredilo le 8 lotov in pol sirovega masla, — to pa je premalo, kajti za en funt sirovega masla bi se po takem potrebovalo 12 bokalov mleka. Pinjeno mleko, ki ostane po narejenem sirovem maslu, mrzlo povžito je prav dobro, ker ima še precej mastnih delov v sebi, ki so v mleku ostali, — al pogreto ali kuhano to mleko, naj si bodi da bi se samo popilo ali s kavo, ni dobro, ker po kislecju zračnem, ki mu je bil pri pinjenju primešan, postane nekako kislat.

Do 17 stopinj gorkote (po R.) segréta smetana se je dala v 12 minutah, ravno toliko segreto mleko pa v 16 minutah vmesti, al tudi to sirovo maslo iz segretega mleka ni tako dobrega okusa, kakor samo iz smetane narejeno.

To so moje skušnje.

Kar se je pri tej pinji posebno hvalilo, da kar naravnost iz mleka nareja sirovo maslo, moram tudi jez potrditi. Al na vprašanje: kakošno je to maslo? naj dajo moje skušnje same odgovor. Ne jemljem rad Kliftonovi pinji hvale, vendar resnico moram povedati. Morebiti drugim skušnja z mlekom bolje steče kakor

meni, zato se jim pinja, ki si jo je kmetijska naša družba naročila, rada na poskušnjo dá.

Tudi naše pinje v podobi sodčka imajo veternece v sebi, po katerih se pri odprti vehi sapa meša s smetano in prav dobro sirovo maslo nareja. Da se za nekoliko minut kasneje vmete, menda ni velika nesreča.

F. Trpinec,
predsednik c. k. kmetijske družbe.

O vrstilni setvi in premenjevalnem gospodarstvu.

Spisal Fr. Povše.

Zgodovinski začetek vrstilne setve in sploh premenjevalnega gospodarstva je v prav ozki zvezi z začetkom razširjanja deteljne setve. Prepričali so se namreč naši kmetijski predniki, da setev detelje v praho ne stori dobro, in da detelja sme na isti prostor le vsako šesto leto priti, ne pa v krajšem času. Popustivši natriletno obdelovanje polja s praho so pričeli deteljo sejati in vrstiti jo z drugimi rastlinami, in tako se je triletno obdelovanje polja premenilo v vrstilno setev.

To gospodarstvo z vrstilno setvijo je tù in tam lepe dohodke pokazalo; veči dohodki pa imajo podlago v tem, da z vrstjenjem detelje med druge setve je gospodar dobil več klaje (krme) za živino in potem tudi več gnojá, ž njim pa izboljšanje zemlje; z vpeljanjem take vrstilne setve se je pa tudi prostor prahe zmanjšal, tedaj veliko več polja pridobilo vsako leto za setev in obdelovanje polja. Pri tem pa je treba omeniti še tudi to, da pri takem gospodarstvu polju ni pomagalo samo edino vrstjenje rastlin, temuč tudi bolj pridno obdelovanje zemlje, dobro in globoko oranje in zdatno gnojenje; vse to se skupaj drži in vse to skupaj je tako očitno pomnožilo gospodarju pridelke.

Umni kmetovalec mora pa vse prevdariti tudi v kemičnem oziru; naj toraj ob kratkem omenimo sledeče:

1. Razne rastline potrebujejo razne mere pepelastih tvarin. Kmetijski kemikarji razdeljujejo rastline v tri vrste: namreč a) v rastline take, katerim najimenitnejša hrana (živež) je apno; b) v rastline take, katerim najimenitnejša hrana je kali (pepelik) in c) take, ki se najbolj živé od kremen.

S tem, da razne rastline vrstimo v setvi, dosežemo to, da vse tvarine v zemlji dojdejo v hrano rastlinam; one rastline, katerih najimenitnejša hrana je apno, poberó iz zemlje apno, drugo zopet kremen itd. Ako bi pa vedno le ene rastline bile vsejane na isti njivi, postavimo rastline, katerem posebni živež je apno, bi sčasom pošlo v zemlji apno in ostal kremen itd., po takem bi bila zemlja enaka pogrnjeni mizi, na kateri stoji samo ena jed v skledi, za katero le eden ali dva

gosta marata, pet družih pa ne. Umno vrstenje posetve toraj stori, da vse redilne tvarine v zemlji dobro dojdejo; ene hasnijo tem, druge družim rastlinam.

2. S tem, da vrstujemo korenstvo (kakor krompir, peso, repo itd.) in rastline za klajo živinsko v red setve, dosežemo, da mnogo taciha za rastline redilnih tvarin, katere so v zraku (luftu), se spremení v rastlinsko bistvo, in ta stvar večidel pride v hrano živini in po gnoji zemlji na prid.

3. S tem, da rastline za živinsko klajo vrstujemo med setve, dosežemo tudi to, da take redilne tvarine, kakor na priliko rudne soli v zemlji, katerih potrebuje živinska klaja za rast, dojdejo zopet v prid s tem, da so jim za hrano in naposled za gnoj; ali na kratko rečeno: od teh redilnih tvarin, soli, se le celó malo pogubi ali pa celó nič.

Če pa so te rastline še takošne, da njih korenine globoko v zemljo segajo, kakor na priliko detelja, je po takem korist še večja, kajti s tem, da rastlina iz globočine srka živež, doseže zgornja zemlja tudi nekoliko pomoči; prvič ostane v zgornji zemlji precej redilnih tvarin, drugič odpade rastlini mnogo perja itd., to pa potem segnjije in tako pride njivi na prid. Posebno pa še velika korist dojde zgornji zemlji, ako omenjene rastline, katere v globočini zemlje živeža iščejo, porabimo za klajo živini; po takem zemlji kot gnoj v prid dojdejo.

Naj nam umni gospodar, ki s premislikom gospodari, zdaj, ko je vse prebral, reče: ali ni vrstenje posetve velik dobiček kmetijstvu? naj reče: ali tako umno gospodariti se ne pravi „šac“ kopati iz zemlje?

Politične stvari.

Nove državne razmere.

V zagovor slovenskih národnih zastopnikov.

Spisal L. Svetec.

(Konec.)

Zdaj bi mi še ostalo razložiti, zakaj je bil slovenski klub sklenil za ustavo glasovati. Ali o tej reči sem že v svojem „odprtem pismu Novicam“ 30. oktobra l. l. obširno govoril. Vrh tega naše glasovanje, kakor sem že rekel, nima odločne pomembe. Zlasti ustava bi bila tudi brez naših glasov za nas pravomočno obveljala. Zato ne bom ponavljal razlogov klubovega sklepa; mislim, da bo dovolj, ako se samo na svoje „odprto pismo“ skličem. Če je v tej reči res kaj napačnega bilo, bilo je to, da se klubovemu sklepu niso vsi podvrgli, ker je to, če tudi od družih nasledkov molčim, našo disciplino porušilo, kar je po moji misli, posebno pri nas Slovencih, veliko zlo.

S tem končujem svoje razlaganje o tem, kako smo ravnali, in zakaj smo tako ravnali. Ako s tem le toliko dosežem, da kritiko na pravi tir napeljem, na prepričanje, da se politika, po Bismarku „najbolj realna vednost izmed vseh“ mora soditi po djanskih okoliščinah, vtrjenih v zgodovini, v statistiki, v obstoječih državnih razmerah; ne po domišljiji, ne po občutku, niti po splošnih frazah, nego po določnih, historijskih dogodbah in matematičnih številkah. Ako to dosežem, jaz bom popolnoma zadovoljen. Nevednost je, kakor povsod, tako posebno v politiki, naš največi sovražnik.

A zdaj mi bodi dovoljeno, da na kratko razložim, kako bi nam bilo odslej ravnati. Mislim, da je to vprašanje za vsacega od nas prevažno.

Dogodbe so nas z nevzdržljivo močjo potegnile v kolobar zevsem novega politiskega življenja. Mi se moramo zbrati, orientirati se, ako nočemo škode trpeti,

ako nočemo, da bi se nam godilo, kot barki brez kormila, brez kompasa, vsred derečih valov.

Da pravo pogodimo, bode treba vprašati se, kaj hočemo, kam merimo? Ako to vemo, lahko bo odločiti se in pravo pot ubrati; lahko bo presoditi, kaj smo že dosegli in česa še manjka.

Kaj da hočemo, ko Slovenci, to, mislim, je jasno. Svojo narodnost ohraniti, utrditi, izobraziti, to je brez dvojbe naša prva želja; narodna ravnopravnost naša glavna zahteva. Pozneje smo, kakor v podporo in večje poroštvo narodnemu razvitku še zahtevali avtonomijo in združenje vseh Slovencev v eno državnopravno ali vsaj upravno skupino.

To in prav to so bile naše zahteve, začeni od slovenske peticije 1861. leta do mariborskega programa, in niti pred niti pozneje nismo teh mej nikdar prestopali.

Viša državna uredba nas je le toliko zanimala, kolikor nam je imela poroštvo dati za te naše zahteve.

Ako zdaj naše zahteve primerimo k novi državni uredbi, najdemo, da smo se svojemu cilj- in koncu prav zdatno približali. Dokaz temu je, kar sem že razložil, da ima narodna ravnopravnost v §. 19. osnovnih državljskih pravic trdno podslombo, kakoršne dosihmal ni še imela; in da §§. 11. in 12. nove ustave dajeta deželnim zborom toliko avtonomije, da ne vem, ali bi si je mi Slovenci pri svojih sedanjih razmerah, raztrgani kakor smo, mogli mnogo več žele. Res je, da se nam ena želja še ni izpolnila, namreč, da bi bili vsi Slovenci združeni; ali povedal sem zadržke. Čehi in Poljaki so, kakor je znano, národnim skupinam nasprotni. Od njih se za zdaj nimamo pomoči nadjati. Še mènje od Nemcev. Razen tega pa še sami Slovenci zastran tega nismo ene misli, kakor so kazali pomenki o predlanskem Matičinem zboru v Ljubljani. Posebno je pa ta misel še vse premalo v ljudstvo prišla. Predsodki — in kateri poštenjak more to tajiti? — so še mnogoteri, in ko bi se že precej zdaj o združenju glasovalo, ne vem, kako bi steklo. To so bile zapreke, za zdaj našim močém nepremagljive. Beseda „narod“ je nekterim časnikarjem tako gladka, kakor da bi za njimi res stali legijoni ljudstva; al ko bi prišlo do tega, da bi oni „svoj narod“ morali na bojišče peljati, brž ko ne bi, kakor oni zgodovinski vojskovodja, milo klicali: „legijoni kje ste?“

Ali bomo pa zavolj ne izpolnjene ene želje one druge pravice, ki nam dajejo narodno ravnopravnost in avtonomijo, odbijali? Ali bomo zavolj ene reči, ki se zgoditi ni mógla, druge pridobitve, ki našim davnim in pglavitnim željam ustrezajo, zametavali? Posebno, dokler se drugi Sloveni drže programa, da svoje tretje želje niti tako ne dosežemo?

Moja misel je tedaj: Vzemimo pravice, ki nam jih nova ustava daje, brez obotavljanja v posest; porabimo jih v svojo korist, utrdimo se, in kedar bo mogoče, bomo krepkejšje zahtevali še ono, česar nam manjka.

Marsikteri vem, da poreče: „Kaj pomagajo vse te pravice, ki so le na papirju?“ Ali, prijatelj! kje pa hočejo za zdaj biti, nego na papirju. Vsaka ustava je najpred na papirju. Ali naša skrb mora biti, da pridejo pred ko mogoče tudi v življenje. Postava je jasna. Ministri so za njé natančno izpolnovanje odgovorni. Uradniki so na-njo prisegli. Naj stori zdaj tudi ljudstvo svojo dolžnost: Deželni zbori, občine, društva, stranke — in kmalu naše pravice ne bodo samo na papirju. To se vé, če bomo po izgledu nekterih le zabavljali, kujali se in križem roke držali, potlej res ostane vse pri starem, če še nazaj ne pojde; al tega